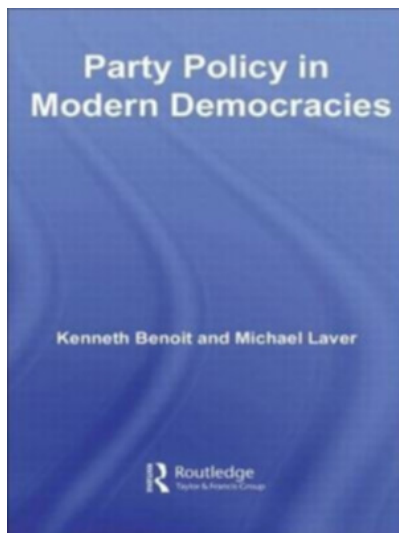

УДК 321.7:329.058(049.3)

DOI: <https://doi.org/10.22182/spm.5842017.22>**Дејан Бурсаћ***Институт за политичке
студије, Београд***ПАРТИЈСКА
ПОЛИТИКА У
МОДЕРНИМ
ДЕМОКРАТИЈАМА****Kenneth Benoit, Michael
Laver, *Party Policy in Mod-
ern Democracies*, Routledge,
London, 2006, pp. 300.**

Пре више од десет година, британски политиколози Кенет Беноа (Лондонска школа економије и политичких наука) и Мајкл Лејвер (Њујоршки универзитет), професори са дуго-трајним истраживачким интересом укоревеним у област

компаративних партијских система, изборних система и нарочито примене квантитативних метода у друштвеним наукама, удружили су снаге у заједничком подухвату – изузетно опсежном истраживању партијске политике и конкуренције у 47 модерних демократија, укључујући и нове, транзиционе демократије централне, источне и југоисточне Европе. Поред веома темељног истраживања које су аутори уз помоћ локалних партнера спровели у 47 земаља између 2003. и 2004. године, ова студија је веома драгоцене како због примене специфичног метода мапирања политичких партија (експертске анкете), тако и због својеврсне реинвигорације просторног разматрања компаративне политике у контексту партијских позиција, што је приступ који аутори детаљно аргументују.

Већина истраживача, публициста, медија, па и грађана о политици говори у контексту „позиција“ политичких актера. У свакој дебати овог типа, академској или медијској, учесници ће пре или касније посегнути за аргументом или придевом који се односи на позицију актера у некој врсти просторног модела политике, имплицирајући на тај начин дистанцу између актера. Левица, десница, екстремна десница, леви центар – само су неки од придева које свакодневно можемо чути или прочитати како у стручној, тако и у мање стручној

литератури. Радећи то свесно или не, већина људи о политици размишља и говори у просторним оквирима, а политичке актере је готово немогуће описати без употребе тог оквира. Најзад, политичке партије не беже од те стигме, често се самоидентификујући у оквиру просторних модела. Чак се идеолошка терминологија либералних, конзервативних, националистичких или социјалдемократских партија разматра и позиционира у просторном моделу, стварајући на тај начин конкретну дистанцу између актера и њихових политика на просторним осама. Беноа и Лејвер сматрају да овај модел лежи у основи партијске конкуренције у свакој функционалној демократији. Његово разумевање, кажу они, кључно је за разумевање партијског позиционирања, бирачке мотивације, али и односа између политичких партија – њиховог коалирања, деловања и програма које заступају или спроводе. У крајњој линији, готово је немогуће замислити анализу било ког партијског система без информација о позицијама кључних актера.

У покушају да правилно осмисле како саме просторне моделе, тако и мапирање позиције партија у оквиру њих, аутори детаљно анализирају потенцијалне емпиријске методе и механизме који су им на располагању. У том смислу, подаци

о позицији партија могу бити прикупљени на различите начине. Један од њих је анализа самоидентификацијских елемената, односно онога што партије саме тврде да је њихова политика, најчешће кроз званичне документе: програме, изборне манифесте и слично. Проблем са анализом политичког текста јесте методолошки: наиме, не постоји поуздан систем утврђивања грешке и одступања, било да се ради о квалитативном или квантитативном приступу анализи. Важан аргумент против овог метода је и то што партијски програм не мора нужно да осликава праву позицију партије. Сведоци смо, нарочито у Србији, али и у неким другим пост-социјалистичким партијским системима, да су програми често безначајна слова на папиру, обично прожета еклектицизмом и међусобно конфликтним идеолошким позицијама, а да се део политичких актера у пракси ретко придржава својих програмских зацртаних политика, што свакако отежава анализу из ове перспективе. Други анализирани приступ односи се на понашање партија, односно на политике које спроводе када су на власти, или чешће на начине гласања њихових посланика у парламентима по одређеним питањима. Осим практичних ограничења у смислу доступности података о скупштинском гласању у већини од 47 земаља,

треба рећи и да су резултати за многе контексте односно линије просторног позиционирања једноставно недоступни: нпр. може се десити да парламент конкретне земље у анализираним периоду ниједном не гласа о неком сету економских закона, те да користећи овај начин анализе останемо без податка о економској позицији, која је важна компонента идеолошког сврставања. Поред тога, исходи парламентарних гласања често могу бити резултат стратешких одлука или договора који немају везе са идеологијом актера. Трећи метод разматра анкете самих политичара или грађана о позицији политичких партија. Проблеми масовних истраживања јавног мњења су потенцијална цена, како у организационом, тако и у материјалном погледу, али и, како наводе аутори, веома мали одазив када се ради о анкетама самих политичара. Овај метод као проблем доноси и пристрасност анкетираних политичара, који ће пре узети у обзир субјективни идеал који имају о својој политичкој опцији, него њену реалну позицију. Најзад, подаци из анкета, биле оне спроведене међу политичарима или међу бирачима, јесте њихова употребљивост у само једној временској тачки истраживања, мада тај аргумент није од превеликог значаја за ову студију.

Због свих наведених разлога, аутори се одлучују за експертске анкете, односно упитнике информисаних специјалиста о партијским системима сваке појединачне земље у узорку. Сумаризација мишљења више десетина или стотина стручњака, најчешће професора и истраживача, је свакако примамљив метод, будући да они имају највише информација за сагледавање целе слике партијског система, али и да носе претпоставку академске објективности. Као кључни разлог, Беноа и Лејвер наводе комбинацију фактора: једноставног приступа информисаним мишљењима, економског момента и организационе једноставности, али и високе кохерентности и употребљивости резултата у компаративном смислу – а то је овај приступ дао у сличним истраживањима у ранијој политиколошкој пракси. Наиме, сам карактер узорковања експерата и њиховог потенцијалног консензуса доноси велику вероватноћу тачности процена партијских позиција, а потенцијална одступања и грешке су лако уочљиве. Аутори су треће и четврто поглавље књиге посветили избору узорка испитаника и дизајну саме анкете, укључујући ту и идентификацију димензија политике у оквиру којих ће се вршити анализа у свакој појединачној земљи, као и механизме идентификације и решавања по-

тенцијалне пристрасности или насумичних грешака. Укратко, сет димензија политике у оквиру којих је креиран упитник за сваку земљу је одређен на основу генералног знања аутора о политичкој конкуренцији сваке земље, али и анализи актуелних дебата и расцепа у друштву и партијском систему. Овај сет је укључио и низ међусобно компаративних просторних категорија карактеристичних за све земље узорка, што се односи на сет питања која се тичу економских политика, али и питања попут људских права, заштите животне средине и децентрализације. Нека од питања специфичних за поједине земље укључују имиграцију, однос према ЕУ и заједничким европским политикама, или питања из области здравствене политике. Бивше социјалистичке земље (укупно 17 у узорку) захтевале су посебан сет специфичних питања који се између осталог односио на приватизацију, улогу религије у јавном животу, лустрацију и третман бивших комунистичких функционера, слободу медија, страног власништво над земљиштем итд. Најзад, Беноа и Лејвер су у упитнику замолили испитанике да лоцирају партије и на општој, једнодимензионалној скали левица – десница, као и да одреде значај сваке од појединачних димензија за партијски систем конкретне земље.

У петом поглављу, аутори се осврћу на идентификацију просторних димензија политике које су испитани експерти изнели у анкети и утврђивање димензионалности сваког партијског система, те анализирају теоријске и практичне импликације које резултати могу да имају на целокупну студију, укључујући и варијације између партијских система и самих политичких партија. Аутори предлажу свођење различитих димензија на неколико кључних линија поделе, односно партијске конкуренције. Беноа и Лејвер након тога изводе неколико закључака: пре свега, број линија поделе варира у односу на анализирану земљу, упркос томе што је редукција донела одређене обрасце корисне за компарацију. У већини западних држава дуже демократске традиције, аутори идентификују тек једну кључну осу политичке конкуренције, у оквиру које се налазе све остале поделе: ради се о дистинкцији левице и деснице на социо-економској оси. У већини других земаља, компетиција тежи једнодимензионалној, али је у неким случајевима линија поделе примарно социо-економска (социјалдемократска левица – тржишно оријентисана десница), док је у другима друштвено-вредносна (либерална – конзервативна). У једном броју земаља међутим, партијски простор има три или

четири димензије. Занимљив налаз је такође и то да се секундарна оса конкуренције у великом броју политичких система односи на питања која се тичу Европске уније или заштите животне средине, чија важност у констелацији друштвених расцепа очигледно постаје све већа.

Најзад, у финалном поглављу, аутори систематски разматрају контекст политичких димензија на линији поделе левица – десница, садржај ових позиција у модерним политичким системима, те њихову разлику и значење у појединачним системима. Беноа и Лејвер закључују да је заиста могуће предвидети положај партија на једнодимензионалној генералној скали левица – десница у односу на положај партија по појединачним димензијама политике, што имплицира да скала левица – десница у себи садржи суму идеолошких подела једног партијског система, иако тачност те предикције варира између анализираних земаља.

Завршни део књиге чини додатак: детаљан приказ свих сакупљених података, димензија политике и њихове важности, као и појединачних позиција политичких актера за 47 анализираних држава. Овај сет података је од изузетног значаја за истраживаче који намеравају да се баве сличном и сродним темама, било за анализу у ква-

литативном смислу, било као извор варијабли за емпиријска истраживања. У том смислу, ова књига је значајан извор за све политикологе, посебно оне заинтересоване за партијске системе, политичке идеологије и компаративну политику уопште. Књига такође представља веома важан емпиријски водич за оне истраживаче који желе да спроведу слична истраживања, будући да Беноа и Лејвер веома детаљно описују цео процес избора методе, креирања упитника, избора узорка, те прикупљања и обраде резултата, укључујући све потенцијалне дилеме и проблеме који се могу јавити током истраживања. Из тог разлога, верујемо да би за наше истраживаче, али и заинтересовану јавност уопште, било веома значајно да се ова књига појави и у нашој земљи, те се надамо да ће домаћи издавачи препознати квалитет ове студије и у блиској будућности реализовати и њено издање на српском језику.

